

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁG BAJFORRÁSAINAK KUTATÁSA

SOKAN állják most körül a magyar mezőgazdaság betegágyát. Siratnak, kondoleálnak, tanácsolnak most azok is, kik nem-törődömségükkel vagy a mezőgazdasággal szemben álló érdekek iránt való erős törődéssel juttatták ezt mai helyzetébe.

Az agrárországok a kereslet csökkenését nem tudják a kínálat tervszerű csökkentésével kiegyensúlyozni, mert az árak esését a termelési költségeknek szűkítésével tudják csak helyrehozni, a termelési költségek pedig leginkább a termelt egységek mennyiségének emelésével süllyeszthetők le. Hiányzanak a mezőgazdaságnál azok a termelésirányító és árszabályozó szervezetek, melyek a gyáriparban országokon belül, országok határán túl, sőt világrészek között is megszabályozott mederben tartják a termelést és tudatos irányt szabnak az áralakulásnak.

A magyar mezőgazdaság betegségének még más okai is vannak. Országunk törzsétől leszakították annak kétharmadát és itt maradt egy nagy ország adminisztrációja. Szétromboltak egy nagy gazdasági egységet, melyben mezőgazdaságunknak különlegesen kedvezményes helyzete volt és ilyen módon elkényeztetett mezőgazdaságunkat a legrosszabb időben állították az átcsoportosítás feladata elé. A környező országok mezőgazdasági önellátásra törekvő kereskedelmi politikáját mi még kimélyítettük a mi ipari Önellátásra irányuló kereskedelmi politikánkkal. Boldogabb idők jólétében kifejlett magasabb kultúr-igényekkel és a civilizálódás fejlettebb eszközeivel élő társadalmunk nagyobb terheket rak a kereső osztályok vállára, mint a velünk versenyző európai országokban. Ahhoz, hogy elsősorban mezőgazdaságra berendezkedett országunk helyzete megjavuljon, kell ismerni a bajok okait, de kell ismerni magának a mezőgazdaságnak struktúráját is.

Csonkamagyarország mezőgazdasági művelés alatt álló területe 15.932.418 kat. hold az 1930. évi statisztikai megállapítás szerint és ez 1925-ben 1,138.981 gazdaság, 1930-ban 1,597.646 gazdaság között oszlott meg. A gazdaságok száma 5 év alatt 40.3 százalékkal szaporodott, mégpedig legjobban az északi dombos vidéken, utána az Alföldön, legkevésbé a Dunántúl. A földreformnak inkább politikai oka lehetett azzal és inkább a háború utáni felzaklatott idegek lecsillapításának célja lehetett az, hogy a legerősebb mértékben a legkisebb gazdaság-nagyságcsoportokat növelte. A háború után a Statisztikai Hivatal által először 1925-ben megállapított birtokmegoszlással szemben a földreform befejeztével az 1 holdnál kisebb gazdaságok száma 281.499-ről 551.714-re emelkedett és az összes gazdaságok számából

1925-ben 24.7%, 1930-ban pedig 34.5% esett erre a legkisebb birtok-kategóriára. A földreform tehát elsősorban a legkisebb gazdaság-nagyságcsoporthoz duzzasztotta meg mindenestre főleg a házhelyekkel, de részben olyan, 1 kát. holdnál kisebb területekkel is, melyek megélhetést a legritkább esetben tudnak nyújtani. A többi kisbirtok is emelkedett számban. Az 1—100 holdas gazdaságok száma 1,310.060-ról 1,553.618-ra emelkedett, úgy azonban, hogy a gazdaságok számának emelkedése területük növekedésével mind kisebb lesz, holott egy nyugodtabb időben átgondolt földreform útján éppen azoknak a gazdaságoknak számát kellett volna emelni, melyek önálló megélhetésre alapot nyújtanak. A 100—200 holdas gazdaságok száma 5253-ról 6274-re, a 200—500 holdasoké 3838-ról 4361-re, az 500—1000 holdasoké 1829-ről 1971-re emelkedett. A kis középbirtok és a nagyobb középbirtok számban emelkedést mutat tehát, az 1000 holdnál nagyobb gazdaságok száma azonban 1661-ről 1644-re csökkent.

A gazdaságok számának nagyságcsoporthoz való szemlélete természetesen más képet mutat, mint a gazdaságok kiterjedésének nagyságcsoporthoz való szemlélete. Az 1 holdnál kisebb gazdaságok területe az 1925. évi 163.988 holdról 286.575 holdra, tehát 74.8%-kal emelkedett. 1930-ban az 1—5 holdig terjedő törpebirtok az egész területből 1,748.831 kát. holdat és 11%-ot, az 5—100 holdas birtok 6,793.604 kát. holdat és 42.6%-ot, a 100—1000 holdas középbirtok 3,611.416 kat. holdat 227%-ot, az 1000 holdnál nagyobb birtok 3,778.567 kát. holdat 23.7%-ot foglal el.

Az ország egész szántó földterületét 9,702.890 holdban mutatja ki az 1930. év statisztikája. A szántóföldből a legkisebb és kisebb gazdaság-nagyságkategóriák része még nagyobb, mint az összes területből és a földreform során is túlnyomórészt szántóföldet osztottak ki. A nagybirtokra nézve ebben a tekintetben jellemző adat, hogy míg az összes területből az 1000 holdnál nagyobb gazdaságok 23.7%-ot foglalnak el, addig a szántóföldterületből csupán 18.8%-ot. A nagybirtok jelentőségének csökkenését ez a szám maga is jellemezheti és beigazolhatja azoknak az állításoknak helyt nem álló voltát, melyek a nagybirtok jelentőségét mezőgazdasági birtok-megoszlásunkban túlozzák. Viszont nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a gazdaság-nagyságcsoporthoz statisztikája nem fedi a tulajdonjog alapján előálló földbirtok-statisztikát és a tulajdonjog szerint 1000 holdnál nagyobb birtok több olyan gazdaságból állhat, melyek 1000 holdnál kisebb terjedelműek. De ha a nagybirtok száma és területe jelentékeny csökkenést mutat is, korábban bírt jelentőségéből sokat veszített is, kétségtelen mégis, hogy a nagybirtok száma és terjedelme nálunk nagyobb, mint Európában általában. A fejlődés iránya természetesen nálunk is a nagybirtok területvesztése és elapózása felé mutat és ha a gazdasági viszonyok csak félig-meddig kedvezőek maradtak volna, akkor szabadkézből parcellázás és egy céltudatos földbirtokpolitika bizonyosan siettetne volna ez a processzust. Egy józan és reális földbirtokpolitikának gondolatával azonban mégis kell foglalkozni és ebből a szempontból egy dologra rá kell mutatni. Hazánk legsűrűbben lakott része a Dunántúl, ahol a gazdálkodás a

kisgazdák körében is aránylag fejlettebb és itt van a legtöbb, legnagyobb területű, de egyben a legjobban kezelt nagybirtok is. Túl-
adunán azonban zárt községek vannak és nincs tanyarendszer, a föld-
műves lakosság nemcsak bogy idegen megyében nem hajlandó letele-
pedni, de még idegen határba sem szeret menni, úgyhogy egy tele-
pítési akció Túl-
adunán inkább alföldi emberekkel lenne lehetséges, akik tanyákon élve, községektől nagy távolságra is szívesen elmennek. Csakhogy ezzel ahelyett, hogy az alföldi nagybirtok helyére jobban gazdálkodó dunántúliakat tudnánk letelepíteni, azt érjük el, hogy a jól kezelt dunántúli nagybirtokra kezdetlegesen gazdálkodó alföldiek kerülnének. Ez pedig kétségtelenül a termelés rovására menne. A most lezajlott földreform néhány tanulságát azonban okvetlenül meg kell szívlelni a követendő földbirtokpolitikánál. Az egyik az, hogy ne olyan legapróbb parcellabirtokokat létesítsenek és ne a törpebirtok számát szaporítsák, amelyek egy földműves család ellátására nem nyújtanak alapot és non különösen akkor, ha a földbirtok további felaprózása folytán a nagybirtokon munkát és keresetet nem kaphatnak. A másik tanulság az, hogy inkább kisbirtokok kiegészítésére, megnagyobbítására kell törekedni, melyeknél a munkaerő és felszerelés megvan további területük megfelelő megművelésére is. A harmadik tanulság, hogy nem elégséges a pusztá földet odajuttatni azoknak, akik földéhségükön és két karjukon kívül nem tudnak egyebet odavinni és emiatt nem tudnak ott sem megfelelően gazdálkodni, sem megélhetésüket biztosítani. A mi szemünk előtt nem lebeghet a román vagy a jugoszláv földreform akkor, amikor a mezőgazdasági kultúrát akarjuk a földbirtokpolitika által is előbbre vinni, hanem inkább egy olyan földbirtokpolitika, amilyent Dániában a „huzmandstrug“ törvény alapozott meg, mely bizonyos tőkét kíván meg a földigénylőtől nemcsak a föld megszerzéséhez, hanem annak felszereléséhez is és támogatást ad annak nemcsak a föld megszerzésénél, hanem megfelelő felszerelésénél is.

A termelés eredményeit ugyanazon éghajlati és talajviszonyok között kétségtelenül mindenhol nagy mértékben befolyásolja az egyéni munka és gazdaságok szerint éppen ezért igen nagy különbséget találhatunk mindenhol. Nálunk azonban nem az egyének szerinti különbségek a feltűnők és fontosak, hanem a termelés eredményeinek a birtokkategoriók között mutatkozó nagy különbségei. Tudott dolog — és éppen ezért ennek kifejtésével itt nem foglalkozom —, hogy üzemi szempontból a nagybirtoknak is, a középbirtoknak is, a kisbirtoknak is megvannak a maguk sajátos előnyeik és megvannak a hátrányaik is. Az egyéni munka a bér munkával szemben, a tulajdonos közvetlen felügyelete az alkalmazott útján gyakorolt felügyelettel szemben, a nagybirtok vezetőjének nagyobb szakképzettsége a kisebb birtok vezetőjének kisebb szaktudásával szemben, a gépek használatának lehetőségében, az üzemi és forgótöke arányaiban, a termények piacra való előkészítésében és azok értékesítésében levő különbségek a termés eredményeit birtokkategoriók szerint meghatározzák és az itt mutatkozó jelenségek a legnagyobb figyelemreméltók. A Magyar Statisztikai Évkönyv 1930. évi kötete gazdaság-nagyságcsoport-

tok szerint kimutatja a fontosabb mezőgazdasági termények termés-átlagait és e szerint a kimutatás szerint a búza átlagtermése: a 20 holdnál kisebb gazdaságokban 7.3 q, a 20—100 kát. holdas gazdaságokban 7.6 q, a 100—1000 kat. holdas gazdaságokban 8.4 q, az 1000 holdnál nagyobb gazdaságokban 9.4 q. Kereken 2 q búzával nagyobb egy kát. hold hozama a nagybirtokon, mint a kisbirtokon. A többi gabonaféle és tengeri ugyanezt a különbséget mutatja. Burgonyából 15 q-val, cukorrépából 20 q-val, takarmányrépából 35 q-val, lóheréből 4 q-val, lucernából 4 q-val nagyobb az átlagtermés a nagybirtokon, mint a kisbirtokon.

Szomorú statisztika az, amely Magyarország helyét az átlagtermések tekintetében kijelöli. A főbb mezőgazdasági termények átlagos hektáronkénti 1928/30-ig terjedő időben való kimutatása szerint Magyarország az európai országok között 13 mázsás búzatermés-átlagával 1930-ban a tizenhatodik helyet foglalta el 27 ország között, árpaátlagával a tizenötödik helyet foglalta el 26 ország között, burgonyaátlagával a huszadik helyet 25 ország között, cukorrépaátlagával a tizenötödik helyet 19 ország között. Bele tudjuk ringatni magunkat abba az elképzelésbe, hogy mennyivel kedvezőbb helyzetben lennénk, ha termésátlagainkat olyan magasra tudnánk emelni, mint a mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas Ausztria vagy Csehszlovákia és hogy búza-termésátlagunkat az ausztriai 15.9 mázsára, vagy éppen a csehszlovákiai 17.3 mázsára tudnánk javítani, ha már elérhetetlen ideális az, hogy 27 és 28 mázsás búzaterméseket érjünk el, mint Dánia, Írország és Hollandia, vagy csak 20 mázsásokat is, mint Németország, Svédország vagy Anglia. Am nem lehet meddő fantáziáid az a kívánság, hogy a kisbirtok nálunk 2 mázsával nagyobb gabonatermést adjon, ami azután nemcsak az ő megélhetését, hanem az ország mezőgazdasági helyzetét is nagymértékben javítaná. A növénytermelés kétség-telenül olyan termelési ág, amelyben a birtokok nagyobb terjedelme, a gépek használatának nagyobb lehetősége és egyéb üzemi okok olyan előnyt nyújtanak, melyeket a kisüzem nem tud vagy kevésbé tud magának megszerezni. Viszont az állattenyésztés, melynél a tenyésztés, a takarmányozás, az ápolás minden fázisa végeredményben egyéni munka, az a munkaterrénum, ahol a kisbirtoknak jobban lehet és jobban kellene érvényesülnie. Nehéz minden állításra a mi aránylag hiányos statisztikánk mellett mindjárt adatokat is mondani, de talán a köztudomásra hivatkozhatunk, amikor azt mondjuk, hogy a kisbirtokon tenyésztett állatok minősége általában kevésbé megfelelő, a hizlalási eredmény gyengébb, az elért hozamok kisebbek, a termékek minősége rosszabb, a nyers jövedelmek mindezek következtében kedvezőtlenebbek, mint a nagybirtokon. Erre vonatkozóan a statisztikai hivatal által múlt évben eszközölt első tejtermelési statisztikai felvétel világosan mutatja a nagy különbséget. E szerint a statisztika szerint a 100 holdnál kisebb gazdaságok teheneinek naponkénti fejési átlaga 5.8 liter volt, a 100—1000 holdig terjedő gazdaságokban 7.8 liter, míg az 1000 holdnál nagyobb gazdaságokban 1 tehén 9.6 liter tejet adott. A kiscgazdaság és a nagybirtok egy-egy tehenének napi tejhozama között tehát 3.8 liter a különbség a kiscgazdaságok rovására,

ami 70% különbözetet jelent. Non valami másfajta, nem is valami másképpen tenyésztett teheneknél mutatkozik ez az óriási különbség, hiszen a nagybirtokon levő tehenészetek jó része kisgazdáktól vásárolja a teheneket, hanem a tartás és takarmányozás okozza a nagy különbséget, olyan tényező tehát, melyen a kisgazdaságokban lehetne változtatni.

A magyar agrárpolitikának egyik legfontosabb, de talán legnehezebb feladata is az, hogy a kisgazdaságok termelésének színvonalát közelebb hozza a nagyobb birtokok termelési színvonalához, illetőleg más országok fejlettebb termelési rendszeréhez és eljárásához. Annál nagyobb szükség van erre, mert — mint láttuk — a gazdaságok számának túlnyomó többsége a mezőgazdasági művelés alatt álló és ebben a szántóföld területnek óriási részei a kisgazdaságok kezelése alatt állnak. De ha a statisztika alapján kialakuló termelési rendszer részeibe hatolunk, akkor azt fogjuk látni, hogy az annyit emlegetett búza kérdés elsősorban a mezőgazdasági kisüzem kérdése, mert a 100 holdon aluli gazdaságok az egész búzatermelés területének 72.4%-át foglalják el, amikor a szántóföldterületük az egész szántóterületnek csupán 67%-a. Hasonló arányokat találunk a tengeritermelés tekintetében is, melynek 75%-a esik a kisgazdaságokra. A búza-kukoricagazdálkodás uralma mellett a kereskedelmi növények területének aránya felettébb elmaradt a kisgazdaságokban. Jelentékenyen kisebb a szalastakarmányok vetésterülete is a kisgazdaságokban és ez magyarázója lehet annak, miért ér el a kisüzem nálunk az állati termékek előállításában kisebb eredményeket, mint a nagyobb birtokok. Az egész csalamádé területének 52.6%-a, a lóherének 64.7%-a, a lucernának 62%-a, egyéb összes takarmányféléknek 36%-a esik a kisgazdaságokra, holott részük a szántóföldterületben ennél jelentékenyen nagyobb — mint láttuk 67% — és a statisztika által megállapítottan a tehénlétszám 85%-a van ezeknek kezében, becslés szerint pedig a sertés- és lóállományuk is 75—80%-a, míg a baromfiállományból 91% jut a kisgazdaságokra. Az egyenesen a törpe- és kisgazdaságok részére predesztinált gyümölcs- és zöldségtermelésnél az arány természetesen a kisgazdaságoknak kedvez és a paprika területéből 89.6%, a vörshagymáéból 74.6, a káposztáéból 80.4, a paradicsoméból 92.5, az uborkáéból 80.4, a salátáéból 85.6%-ot termelnek a 100 holdon aluli kisgazdaságokban.

Az a haladás, mely az utóbbi években a kisgazdaságok gyümölcs-, főzelék- és zöldségtermelésében megállapítható, azt mutatja, hogy az ország egyes vidékein a belterjesebb földmívelő munkafeltételei megvannak és annál inkább kell kívánnunk, hogy a termelés megszervezése minél szélesebb körben átgondolt programmá fejlesztett terv szerint történjék. Nem adhatjuk át magunkat azonban mégsem annak az illúzióknak, hogy a gabona és elsősorban a búza területének aránytalan csökkentésével a zöldség, gyümölcs és főzelék termőterülete ugyanilyen nagy mértékben volna veszély nélkül emelhető, mert ezekből az el nem raktározható, gyorsan romló, hosszabb időn át el nem tartható terményekben még sokkal élesebben és katasztrofálisabban mutatkoz-

hatnak a túlkínálat veszedelmei, mint a búzánál, mely elvégre a megromlás veszélye nélkül hosszabb időn át elraktározható. Megfelelő külkereskedelmi szerződésekkel, a termelés és a piacrahozatal megszervezésével és szabályozásával mindenesetre még újabb területek lennének a gyümölcsnek, zöldségnek, főzeléknek szentelhetők és ez a talaj belterjes, sőt kertszerű megművelését és a munkás kéznek, csaknem az egész család munkás kezeinek foglalkoztatását idézheti elő. A kenyéradó gabonának kereken 4 millió kat. hold nagyságú területe mellett azonban mégis szinte eltörpülően kicsiny terület ma együttesen 100.000 hold, ezeknek vetésterülete. Bármily öröndetes is tehát az, hogy a kisgazdaságoknak annyira kézhezálló növénytermelési ágakat az ország több részében — bár sajnos nem általánosan — felkarolják, mégis ennek a jelentősége aránylag kicsiny ahhoz képest, hogy a gabona milyen átlagterméseket szolgáltat, a szalastakarmányfélék vetésterülete milyen nagy az egyes birtokkategóriákban és hogy az állati termékek előállításra milyen mennyiségű és milyen minőségű.

Túlzó kritikuskok és a dolgoknak csak az egyik oldalát szemlélők nem szokták mindig figyelembe venni kritikájuknál és tanácsaiknál azokat a determináltságokat, melyeken mezőgazdasági termelésünk rendszere felépül. Az Alföld éghajlati és részben talajviszonyai az állattenyésztésre, illetőleg takarmánynövénytermelésre nem olyan alkalmasak, mint az északi dombos vidéken vagy Túladunán. A Dunántúl és az északi dombos vidék kétségtelenül alkalmasabb az állattenyésztésre, helyenként egészen is alkalmas. Csakhogy nálunk fejletlenebb a belső fogyasztás, mert nincsenek igazi nagy városaink a fővároson kívül és nincs olyan hatalmasan kifejlett iparunk, mely a mezőgazdasági termékeknek erős fogyasztója lenne és nem találhatnak az állattenyésztés termékei: a tej, a vaj, hús, zsír, baromfi, tojás elhelyezést azokon a piacokon, melyek a mai rendkívüli viszonyok között vámkorlátokkal zárkóznak el előlünk. Nincs tengerünk és azért sokkal nehezebb nekünk, mint Lengyelországnak vagy Litvániának vagy Finnországnak a legjobb piacok felé és elsősorban Anglia felé gravitálni. A mi közvetlen szomszédaink vagy maguk is agrártermelők, vagy az önellátásra való törekvésben elzárkóznak kivitelünk elől és egyébként is kevésbé jómódúak, úgyhogy az aránylag kevesebb költséggel járó, kisebb kockázatot viselő, évszázados szokásokkal meggyökeresedett búzatermelést valóban számottevően nagy területen alig pótolhatja más mezőgazdasági termény. Nem bizonyítéka, hanem csak tünete ennek, hogy a búza és rozs termelőterülete a gabonaáralakulás történetében példátlanul alacsony árak ellenére még az utolsó évben is némi emelkedést mutat nálunk. A búza 1932. évi vetésterülete ugyan 33.712 holddal kisebb az 1931-i búzaterületnél, a rozs vetésterülete azonban 53.351 holddal nagyobb.

Bizonyos adottságok nem hagyhatók figyelmen kívül a magyar mezőgazdaság átszervezésére irányuló kívánalmaknál. Nem hagyhatók figyelmen kívül az éghajlatnak hatása a termelés rendszerére, a földrajzi helyzetnek befolyása a piac részére termelt produktumok megválasztásánál, a belföldi fogyasztás jelentősége az egyes mezőgazdasági ágak átcsoportosításánál, a minket leginkább érdeklő országok keres-

kedelempolitikai irányának hajlandósága termelvényeink átvételénél és végül a népünk lelki és szellemi diszponáltsága évszázados termelési szokásoktól való elszakadás és a mai kor által kívánt változtatások elfogadása tekintetében.

Erről az utoljára említett adottságról kell még beszélnünk. Kényes dolog, de kell mégis beszélni arról, hogy a magyar népben megvannak-e azok a l e l k i t u l a j d o n s á g o k, melyek a mezőgazdaság és saját boldogulásunk biztosítása érdekében szükségesek. A magyar nép sok erényét csudálhatjuk és dicsérhetjük. De még a népszerűség veszélyeztetése ellenére és a nemzeti hiúság sérelmének kockázata mellett is fel lehet fednünk a magyar népnek azt a hibáját, hogy a tudás elsajátítása tekintetében kevésbé hajlamos és az erők tömörítésének követelményei iránt kevésbé fogékony. Igaz, hogy sem az állam, sem a társadalom nem tette meg az alkotmány visszaállítása óta eltelt hetedfél évtized alatt ebben a tekintetben azt a kötelességét, melyet tennie kellett volna. De igaz az is, hogy az államnak a tudás fejlesztésére ható intézményei és a társadalomnak a szövetkezeti szellem emelésére ható ténykedései nem találták a népben azt a megértést, mely a cél elérése érdekében szükséges lett volna és melynek szükségességét ma fokozottan érezzük.

A gazdasági szakoktatás intézményei azért maradtak kiépitetlenek és hiányosak; keretei így maradiak szőkék és betöltetlenek. Az országos gazdasági szakoktatási tanács egyik vezetője mutatta ki ennek az évek elején, hogy a kis középbirtokok szakszerű kezeléséhez évenként kerekén 400 gazdasági középiskolát végzettnek kellene az életbe kikerülnie, van pedig egyetlenegy gazdasági középiskolánk és innen egy évben nem kerül ki több mint legfeljebb 25. A többi kiscgazdaságnak megfelelő tudással való vezetéséhez évenként 1200—1500 mezőgazdasági szakiskolát végzetre lenne szükség és ezzel szemben alig 100 olyan ifjú kerül ki a korszámú, 11 mezőgazdasági szakiskolából, aki hazamegy gazdálkodni. A téli gazdasági iskolák alkalmasak lehetnek egy kisebb gazdasági képzettség adására; ámde ilyen téli gazdasági iskolánk is csak 9 van alig 500 tanulóval évenként; a 21 téli gazdasági tanfolyamon 3—5 hónapi oktatásban 850 egyén részesül — de mi ez a kis- és törpebirtokosok több százezernyi számához viszonyítva?!

Nincs elég gazdasági iskolánk, ahonnan elég gazdasági tudás áradhatna el a magyar földre. De nincs a népben elég érzék a gazdasági tudás szükségessége iránt és ezért a meglevő szűk keretek kitágítására irányuló feszítőerő megnyilvánulását nem látjuk. Nagy baj, hogy jobb időkben nem élt nálunk kellő érdeklődés a gazdasági tudás szükségessége iránt és végzetes bajná válnék, ha még mai gyengeségünkben sem találhatnánk eszközöket a népnek a gazdasági tudás felé való vezetéséhez. Ha szakiskoláinkban a gazdasági tudás a mainál kevesebb költséggel megszerezhető volna, ha a gazdasági iskolákat végzetek az anyagi kedvezmények és erkölcsi elismerések nyújtásánál előnyben részesülnének, ha a kedvezőbb idők beálltával egy előrelátó földbirtokpolitika azokra támaszkodnék elsősorban, akik a legszükségesebb gazdasági oktatásban részesültek, akkor a gazdasági szakoktatás

megelevő intézményei hamar szökékké válnának és ennek az intézménynek kiépítése elmaradhatatlan lenne.

A mezőgazdasági termelés eredményessége elérhető a nagyüzemekben is, a kisbirtokon is. De csak jól vezetett, megfelelően felszerelt nagyüzemekben és csak kellő gazdasági tudással bíró, a szövetkezésben tömörült kisgazdák útján. Rosszul vezetett és rosszul felszerelt nagyüzemeknek gazdasági létjogosultságuk sincs. Magukban álló, a szövetkezés előnyeit nem ismerő vagy ismerni nem akaró kisbirtokok haladni nem tudnak. A törpe- és kisgazdák százezrei ötletük, tetszésük és meggyökeresedett szokásaik szerint termelnek és értékesítenek nálunk olyan terményeket, melyekben jövedelmező termelés és megfelelő értékesítés csak a piac, leginkább a külföldi piac ismerete és igényei alapján lenne lehetséges. A világpiacon való versenyképességünk legnagyobb mértékben függ attól, meg tudjuk-e végre szervezni a magyar kisgazdákat arra a kooperációra, mely a dán, német, holland, finn, litván, amerikai gazdákat a tervszerű termelés és a közös termelés útján életképesekké teszi, vagy pedig a mai szervezetlenségük állapotában meghagyva őket, megélhetésük lehetőségét az életstandard színvonalának alacsony mivoltában látjuk-e.

Az állam, a gazdátársadalom és gazdasági érdekképviseletek testületi, a szövetkezetek központjai nem voltak még képesek ezzel a sorsdöntő kérdéssel olyan behatóan foglalkozni, hogy legalább egy Program felállítása vált volna lehetővé. Pedig a mi agrárszövetkezeti szervezetünk teljesen elmaradott. A hitelszövetkezeteken és fogyasztási szövetkezeteken kívül a tejszövetkezet az egyetlen valóságos szövetkezeti forma, melynek a termelésben nagyobb jelentősége van. Az úgynevezett „földbérlo-szövetkezetek“ csak a földéhes kisembereknek a föld megszerzésére irányuló alkalmi egyesülése minden további és folyamatos együttműködés nélkül. Németországban 1932 májusában 40.507 mezőgazdasági szövetkezet volt és ebből kerekén 20.000 hitelszövetkezet, 4200 beszerző és értékesítő szövetkezet, 5000 tejszövetkezet, 5800 villamossági szövetkezet, 815 állattenyésztő, 525 állatértékesítő, 512 tojásértékesítő, 300 legeltetési, 323 gyümölcs- és zöldségértékesítő, 383 vincellér, 877 cséplőszövetkezet. Hol vagyunk mi ettől még a Németbirodalom területének és néptömegének arányai mellett is! A rendkívüli súlyos időkben sem csökkent a szövetkezés terjedése és így Németországban ez év áprilisában 124 új szövetkezet, ezek között 76 gazdasági szövetkezet alakult.

Nálunk visszhangtalan szavak és támasztalan tervek vannak. Megindulás, tényleges munka nincs az agrárszövetkezés életrekeltésére, holott enélkül a jelen megélhetés, a jövőben való boldogulás a földműves népnél csak balkáni szinten képzelhető el, de nem nyugateurópai értelemben. Amivel ezután állami és társadalmi életünk alakulása is a visszafejlődés és elsatnyulás parlagjára kerül és nem a haladás és jólét útjára.

ÉBER ERNŐ